“Oporezivanje može dovesti do propadanja nacije na dva načina. Prvi, ako iznos poreza nadmašuje m

Pijetro Verri

Jedina stvar koja boli više od plaćanja poreza na dohodak jest kad ne m

Lord Thomas R. Duwar

Ja sam ponosan da mogu svojoj zemlji plaćati porez. Stvar je u tome da bih bio jednako ponosan kad b

Arthur Godfeey

Â

Fiskalni problemi s kojima se suočavaju zemlje u razvoju svode se na tri temeljne odrednice: (1) zemlje u razvoju imaju niske porezne prihode mjereno dohotkom per capita u usporedbi s razvijenim zemljama koji su nedostatni da bi se osigurala potrebna količina javnih dobara; (2) fiskalna politika je često prociklička pa u vrijeme krize nije moguće voditi anticikličku fiskalnu politiku; (3) porezni prihodi u zemljama u razvoju značajno fluktuiraju što povećava neizvijesnot cjelokupnog durštvenog sustava. Porezni prihodi dodatno se smanjuju kako biÂ manje razvijene zemlje privukle inozemne investicije. Utrka privlačenja inozemnih investicija rezultira dodatnim smanjenjem ionako nedostatne količine javnih dobara pa u slučaju „odlaska“ inozemnih investicija „odlazak“ kreira dodatnu socijalnu destrukciju društva. Globalizacija destruira nacionalna gospodarstva koja postaju ovisna o izvanjskome što u konačnici ususta vljuje „začarani krug nerazvijenosti“ – „razvoj nerazvijenosti“ kako je to nazvao Andre Gunder Frank. Manje razvijene zemlje prisiljene su, da bi dinamizirale svoj razvoj ili češće opstanak, provoditiÂ mjere u pravcu dodatnog smanjenja socijalne sigurnosti svojih građana

kako bi namaknule potrebna sredstva da privuku inozemne investicije i/ili servisirale svoje kreditne obveze. Internacionalizacija nacionalnih financijskog sustava dodatno smanjuje broj stupnjeva slobode u vođenju bilo kakve racionalne ekonomske politike.

Tri su temeljne politike na kojima se zasniva ekonomska politika: monetarno-kreditna politka, politika tečaja i porezna politika. Monetarno-kreditne i devizne politike odrekli smo se u listopadu 1993. godine fiksirajući tečaj tadašnjeg hrvatskog dinara za njemačku marku (1DM=4,444 HRD). Devizni priliv, koji je uslijedio putem kreditnih linija, onemogućio je upravljanje monetarno-kreditnim sustavom, pa se je temeljni problem HNB sveo na poništavanje velike emisije novca otkupljujući devizna sredstva na deviznom tržištu – slično tzv. Nizozemskoj bolesti – zbog toga sam kunu nazvao monetarnim manekenom. Posljedica te i takve politike „promovira“ porezni sustav i poreznu politiku kao temeljni instrument ekonomske politke. Drugim riječima, porezni sustav i porezna politka morali su „preuzeti“ ulogu ovih „izgubljenih“ politika. Prema tome, kao egzogena varijabla određen je tečaj nacionalne valute, dok su ostali ciljevi postali, rečeno narodski, kao bude bit će.

Takvo stanje je moralo „zvoniti na uzbunu“ što su „katastrofičari, ustrajno činili, posebice u časopisu „Ekonomija/Economisc“ od njegovog utemeljenja. Fiksni tečaj kao cilj svih ciljeva, s elementima svete krave, zahtjevao je kompenzacijsko oporezivanje. Narodski rečeno malu poreznu presiju, posebno se to odnosi na izravne poreze, kako bi se fiskalnom politkom podržao dati cilj – stabilnost tečaja hrvatskog dinara, potom kune. Mala porezna presija nije najbolji izraz, bolji bi bio minimalna porezna presija ima li se u vidu visoke kamatne stope koje su ugrožavale i ugrožavaju osnovni cilj – stabilnost tečaja kune u odnosu na euro. To se je moglo učiniti jedino tako da se definira, u prvom koraku, porezni kapacitet hrvatskog gospdarstva, te da se tako definirana sredstva, u drugom koraku, putem Sabora raspodjele sukladno preferencijama. Općenito: manje razvijene zemlje morale bi najprije odrediti porezne prihode i tako ograničiti rashodnu stranu proračuna.

Svaki sustav je stanje. Stanje znači kompoziciju elemenata koji su ovisni o nadsustavima i istovremeno determiniraju svoje podsustave. Drugim riječima, sustav je slika. Promjena sustava je kretanje – film koji mjenja početnu sliku. Upravo zato se u uređenim i odgovornim zemljama stalno izučavaju sustav i politika kako ne bi promjenom/uvođenjem mjera/instrumenata degenerirao sustav. Drugim riječima, poromjene sustava, mjere politke, moraju biti prethodno proučene kako bi se smanjili možebitni negativni učinci. Hrvatska je, možemo reći, dramatičan slučaj neprimjerenog pristupa sustavu i politici. Što smo rekli za sustav i politiku općenito vrijedi i za porezni sustav i poreznu politiku, kao podsustav ekonomskog a ovaj društvenog sustava.

Prisutna depresivna kriza gospodarstva koja se širi cjelokupnim društvenim sustavom pa tako

prerasta u društvenu krizu zahtjeva koordiniranu reformu ukupnog društvenog sustava. Valja shvatiti da je prošlo vrijeme kada su se potrebna sredstva za funkcioniranje društvenog sustava mogla pribavljati zadužujući se u inozemstvu. Kriza iz 2008. godine je pokazala kako kreditni baloni i njihove izvedenice mogu imati pogubne učinke, posebno za manje razvijene zemlje kao što je to Lijepa naša. Konkretno, u krizi je Njemačka ispravno povećala porez na dodanu vrijednost kako bi stimulirala njemačke građne da povećaju kupnju automobila, značajnu gospodarsku granu u njemačkoj gospodarskoj strukturi, dok je Ujedinjeno kraljevstvo smanjilo porez na dodanu vrijednost što je ubrzo ocijenjeno kao promašaj, pa je povučena nerazumna odluka. Prema tome, nije svejedno koji će se porezi povećati a koji smanjiti ili čak ukinuti – kako nas upozorava Pietro Verri. Male i otvorene zemlja prilikom konstrukcije poreznog sustava moraju voditi brigu kako o unutrašnjim ciljevima koje želi promjenama sustava postići tako i o izvanjskim ograničenjima kojima se nužno moraju prilagoditi sve zemlje, a manje razvijene zemlje - imperativno.

Imajući u vidu nužne promjene u ostalim podsustavima ekonomskog sustava, te promjene u društvenom sustavu zbog nemogućnosti održanja dosadašnjeg standarda opće i zajedničke potrošnje. U nastavku, naznačujem kompoziciju poreznog sustava koji bi podržao dinamiziranje gospodarskog razvoja, s jedne strane, i, s druge strane, omogućio minimalni socijalni standard ugroženih građana, pri tome sam svijestan ukupne regresivnsti prijedloga što ne odobravam sa normativnog motrišta, ali smatram nužnim kako bi porezni sustav i porezna politika postali instrument pokretanja hrvatskog gospodarstva.

Porezna reforma svoje polazište ima u činjenici da postojeći porezni sustav ima karakteristike „porezne džungle“ i, stoga, nepotrebno visoke troškove ubiranja kako na strani poreznih obveznika tako i na strani državne administracije. Porezna reforma mora bitno smanjiti i pojednostaviti porezni sustav kako bi se smanjili troškovi ubiranja – čitaj: smanjila državna birokracija, sjedne strane, i, s druge strane, osigurali dugoročnu održivost poreznog sustava kako bi se smanjili rizici, odnosno neizvijesnost što ih dodnosi svaka promjena poreznog sustava.

Porezna reforma u Hrvatskoj mora u najvećoj mogućoj mjeri podržati razvoj i učinkovitost gospodarstva u pravcu dinamiziranja izvozne orijentacije. Taj cilj je moguće ostvariti najvećim mogućim povećanjem neizravnih poreza, dok izravne poreze valja smanjiti koliko je god to moguće. Umjesto sadašnje porezne presije od gotovo 36% društvenog proizvoda predlažem njezino smanjenje, u prvom koraku: recimo četiri godine, na 30%, a dugoročno na 25%.

Stoga se zalažem za:

Zadržati postojeću poreznu stopu PDV-a kako bi se osigurala ista razina poreznih prihoda u godini prije porezne reforme. U prošloj, 2014., godini putem PDV-a prikupilo se je 35% od ukupnih poreznih prihoda, dok je 2008. godine njegovo učešće iznosilo 34% ukupnih prihoda, pri čemu valja imati u vidu da se je porezna stopa povećala od 22 na 25%. Iz iznesenog slijedi da je PDV senzibilan na kretanja u gospodarstvu, pa prema tome ima osobine tzv. ugrađenih stabilizatora. PDV u maloj i otvorenoj zemlji možemo nazvati i rentom koju naplaćuje država u ime harvatskih građana sudionicima na nacionalnom tržištu. Osim toga on ne diskriminira inozemne u odnosu na domaće „igrače“. Posebno je važno naglasiti značaj PDV-a za turizam. Naime, u turizmu izvoz se ostvaruje na domaćem tržištu pa inozemni turisti plaćaju, kupujući hrvatsku robu i usluge, PDV. Tako turizam u izvozu „osigurava“ porezne prihode putem PDV-a. Ti se porezi također mogu nazvati rentom na komparativne prednosti. Da li i koliko treba biti niža porezna stopa u turizmu od standardne porezne stope, danas je to 25%, PDV-a valja izvršiti analizu. Naime, zagovornici smanjenja porezne stope PDV-a u turizmu ističu da se radi o izvozu roba i usluga pa je „prirodno“ da turizam bude oslobođen od PDV-a u najvećoj mogućoj mjeri. Kako depresivna kriza traje šest godina to su zagovornici preferencijalnog tretmana turističke djelatnosti uspijeli u svojoj nakani. Druga je priča da nisu spomenuli, a morali su, kako rast turističke djelatnosti u društvenom proizvodu mjenja gospodarsku strukturu u pravcu monokulturne. Druga strana, koja nije suglasnsa s prepuštanjem „rente“ poduzenticima u turizmu, ukazuje na činjenicu da je gospdarska struktura Lijepe naše pretežno male dodane vrijednosti, pa, prema tome, je visoka porezna stopa, standardna porezna stopa, značajni čimbenik destrukcije gospodarske strukture. Teško je dati odgovor jer se na jednoj i drugoj strani nalaze stručnjaci koji iznose vrlo uvjerljive dokaze. Bez cost – benefit analize nećemo se približiti ispravnom odgovoru. Naročito je značajno identificirati da je PDV porez na novostvorenu vrijednost, pa visoke porezne stope, slučaj Lijepe naše, u slučaju elastičnosti iznad jedan, predstavljaju dvostruko oporezivanje. Drugim riječima, porezna stopa PDV-a od 25% imperatiavno zahtjeva dramatično smanjenje poreza na dohodak i poreza na dobit. Više je nego sporna pretpostavljena pravna incidenca da potrošači plaćaju PDV. Jedino je značajna ekonomska incidenca koju je moguće tek analizom identificirati bez obzira kojoj ekonomskoj školi analitičari pripadali.

Uvođenje novih i povećanje porezne presije postojećih trošarina. Općenito proporcionalne porezne stope imaju regresivan učinak. Temelj našeg poreznog sustava trebao bi biti PDV. Sroga je potrebno smanjiti njegovu regresivnost. Trošarinama je moguće smanjiti regresivne učinke PDV-a. Međutim, dosadašnji naglašeno fiskalni pristup trošarinama imao je kontraktivne ekonomske učinke. Prema tome, zalažem se za preisipitvanje postojećeg sustava trošarina imajući u vidu ekonomsku funkciju poreza. Na istim osnovama valjalo bi preispitati mogućnosti uvođenja novih trošarina kao što to čine neke zemlje EU. Bitno je identificirati zahtjev da promjene poreznog sustava moraju biti temeljene na analizi možebitnih učinaka. Iako nam analize neće dati precizne rezultate, biti će, što je dostatno, gruba procjena mogućih učinaka.

Povećanje neoporezivog dijela dohotkaÂ na 5.000 kuna u prvoj godini koji bi se povećavao svake godine za 1.000 kuna do iznosa potrebnog za jednostavnu reprodukciju četveročlane obitelji što bi povećalo pravednost poreznog sustava, odnosno smanjio regresivan učinak PDV-a. Porezna progresija iznad neoporezivog djela dohotka ne bi smjela prelaziti 10 (od 5.000 – 15.000; 20 (od 15.000 – 30.000) i 30% (na dohotke više od 30.000) kako bi se povećala sklonost radu u odnosu na dokolicu, štednju u odnosu na potrošnju, te povećanjem prihosa na investicije u obrazovanje, dakle proaktivnom poreznom politikom podržati obrazovanje kao izvor temeljne konkurentske prednosti. U gospodarstvima niske dodane vrijednosti, slučaj Lijepe naše, valja smanjiti poreznu presiju na dohodak koliko je god to moguće. Naime, gospodarstvo niske dodane vrijednosti ima male ili nikakve amortizere kojima bi amortizirale rizike. Kako su varijabilni troškovi dominantni u strukturi ukupnih troškova tu prednost valja dodatno podržati smanjenjem porezne presije. Općenito odnos fiksnih i varijabilnih troškova od presudne je važnosti u ocijenjivanju mikroekonomskih učinaka oporezivanja. Pri tome, ne treba gubiti iz vida da su dohoci zaposlenika dramatično opterećeni doprinosima kako na strani zaposlenika tako i na strani poduzetnika. Podizanje neoporezive granice, te proširenje razreda omogućilo bi poreznim vlastima ukinuće niza olakšica i izuzeća što bi smanjilo troškove ubiranja poreza. Prirez na dohodak je posebna priča. Naime, postojeći sustav prireza preferira one jedinice lokalne uprave i samouprave gdje građani žive. Ja, se, međutim, zalažem da institut prireza bude u korist jedinica lokalne uprave i samouprave gdje građani rade. Primjera radi Zaprešić koristi blizinu Zagreba i ostvarjue značajne porezne prihode; Vukovar to nije u stanju – rezultat preferiranje Zaprešića u odnosu na Vukovar.

Pored poreznih prihoda temeljem PDV-a doprinosi dominiraju u poreznoj strukturi. Mirovinska reforma je „smanjila“ prihode za četvrtinu (četvrtina od 20% doprinosa na plaće koju pravno tereti zaposlednika) što je rezultiralo ustrajnim proračunskim deficitom koji se „zatvara“ tako da mirovinski fondovi kupuju državne obveznice ili kako ja to nazivam – prelijevamo iz šupljeg u prazno. Kako smatram da je postojeći mirovinski sustav najblaže rečeno loše rješenje, predlažem zamjenu mirovinskog sustava temeljenog na radnom vijeku u socijalni sustav temeljen na životnoj dobi na koju bi imali pravo građani koji ne posjeduju imovinu. Tako bi mirovinskom reformom, koju predlažem, omogućili da dodatno smanjimo poreze i/ili doprinose, odnosno javni dug. **Mišljenja sam da bi bilo dobro smanjiti doprinose**.

Protiv sam oporezivanja imovine. Oporezivanje imovine u maloj i otvorenoj zemlji, kao što je to Lijepa naša, sugerira odustajanje od razvoja. Problem malih i nerazvijenih zemalja je u manjku štednje. Manjak štednje lijepo se vidi u deficitima na tekućem računu platne bilance. Zemlje koje ostvaruju deficite kupuju ljubav svojih građana. Božidar Hitrec iz Zlatara je to lijepo izrazio: „Ljubav hranjena poklonima vječno je gladna“. Oporezivanje imovine naprosto nije realno jer sve zemlje nastoje privući strani kapital i tako povećati zaposlenost. Zemlje koje su nerazvijene oporezujući imovinu, zapravo riječ je o neto bogatstvu, destimuliraju štednju, čitaj: investicije. Pikettyev zahtjev za progresivnim oporezivanjem neto bogatstva priča je bez sadržaja, a u suštini predstavlja okoštavanje postojećeg stanja razvijenosti (sic!). Temeljni preduvijet da bi se oporezivanje neto bogatstva operacionaliziralo je dogoor na globalnoj razini.

Povijest nas uči da je država izvršni organ kapital odnosa i točka.

Povrat zaštitne kamate na kapital najmanje za iznos inflacije. Institut zaštitne kamate na kapital imali smo do 2000. godine. Institut zaštitne kamate na kapital je par exellence ekonomski institut koji povećava stopu samofinanciranja, s jedne strane, i, s druge strane, smanjuje oporezivu dobit i isplatu dividendi što je od odlučnog značaja za Lijepu našu u kojoj inozemni investitori ostvaruju značajnu dobit, recimo bankarski sustav. U drugom koraku bilo bi dobro povećati iznos zaštitne kamate na kapital iznad stope inflacije. U Lijepoj našoj izuzetno niska stopa samofinanciranja izravno onemogućava dinamiziranje gospodarske aktivnosti. Gospodarstvo je prezaduženo i u uvjetima visokih kamatnih stopa nije moguće povećati konkurentnost nacionalnog gospodarstva. Iznesena argumentacija dobija na značaju u slučaju gospodarstva niske dodane vrijednosti kao što je to slučaj u Lijepoj našoj.

Zalažem se za **povrat instituta samodoprinosa**. Institut samodoprinosa je najdemokratskiji oblik izglasavanja - da li ili ne financirati bilo koje javno dobro. U povijesti oporezivanja institut samodoprinosa pokazao se je kao najučinkovitiji način, imam u vidu ekonomske aspekte, osiguranja javnih dobara. Ovo se posebno odnosi na značajne infrastrukturne projekte kako na državnoj tako i na lokalnoj razini.

Glede taksi mišljenja sam da je **sustav taksi primjereniji oblik financiranja usluga države u odnosu na sustav poreza** . U Hrvatskoj je sustav taksi zloupotrebljen kako na državnoj tako i na lokalnoj razini. Postoje brojne takse koje su nametnute kako bi se namaknula potrebna sredstva, ovo posebno vrijedi za lokalnu upravu i samoupravu, kada „presuše“ ostali izvori financiranja, što se sve češće događa.